

țarină, după ce au mers pe la fiecare casă, se întorceau acasă la sărbătorit unde se făcea petrecerea, cu mâncare, băutură, cu joc și multă voie bună. Petrecerea dura până târziu în noapte. După colectivizare, mulți ani s-a renunțat la sărbătorirea celui mai harnic gospodar din sat, toți trebuiau să fie o apă și un pământ. S-a reluat prin 1992, cu sprijinul sătenilor, a mea personal, a lui Alexandru Nodiș (deja ajuns aproape la opt decenii) și a Centrului Creației Populare Maramureș care a reușit să filmeze în fiecare an pentru Arhiva instituției, popularizându-l și în țară. Mulți străini, din Franța, Japonia, Anglia, dar nu numai, au venit să-l vadă. Noi avem speranța că acest obicei se va continua an de an, fiind o mare sărbătoare în satul Cufoaia care nu numără mai mult de 80 de case și - în vremile restriștei colhoznică și politice - trebuia să fie desființat ca localitate.

Dumitru Belu din Cufoaia (1873 - 1957)

Colecția IOAN POP

Paștile și Jocul satului în Poienile Izei

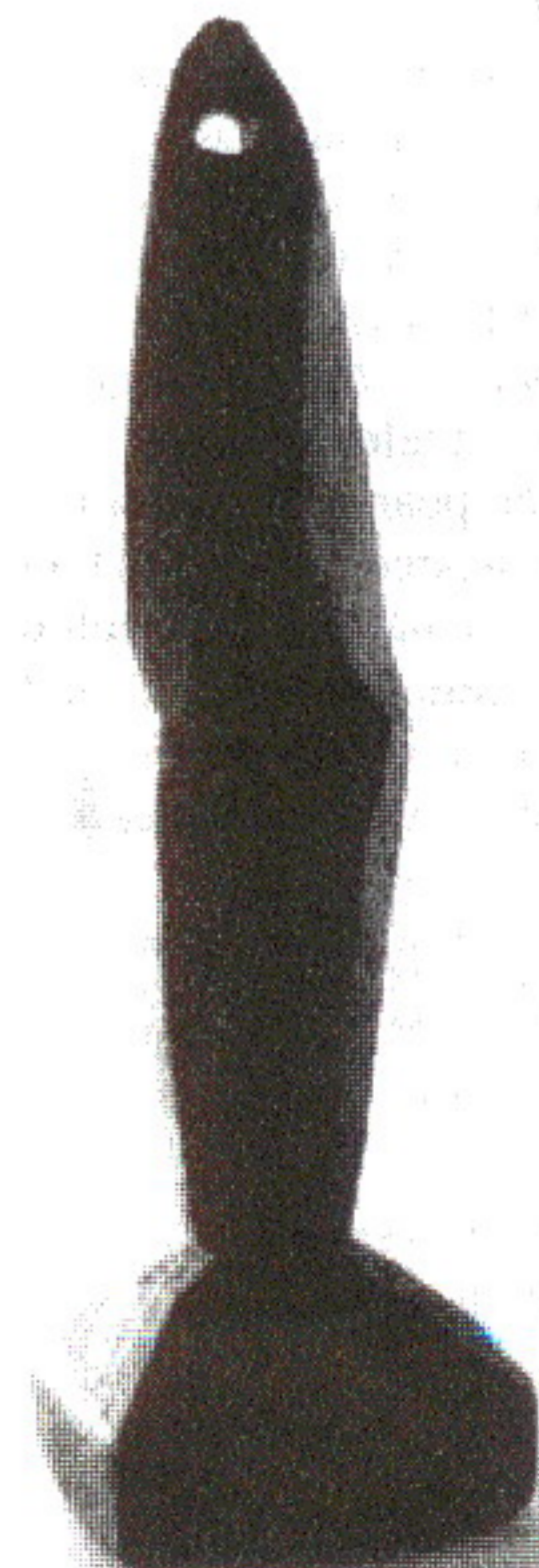
În Postul mare, toate fetele și mamele feciorilor, se apucă de cusut cămăși. În general mamele care nu știu să coase cămeși, sau gatii, atunci plătesc în sat, motivînd că nu au timp să coase, că au mult de găzdălit și nu au vreme, sau, dacă nu vreau să aflu lumea, atunci cos cămeșă la fecior sau la fată în altă parte, pe sate. Toate astea se fac pe ascuns, să nu se aflu că-i coase. Dar fetele care știu coase, se închie ziua în casă să nu fie prinse că-și cos cămeșă, fiecare încearcă să-și facă un model nou, cum să nu aivă nime ca ié. Și, ca să-și facă un model cum nu are nime, se duc pe sate și își ieu modele noi, sau pur și simplu își crează ele modele noi, dar cu mare grijă, să nu se abată de la stil ca nu cumva să se facă de rușine în ziua de Paști. Iar dacă nu sunt sigure că o creat un model destul de frumos, atunci mai arată și la altcineva, să vadă și să-și dăie cu părerea dacă-i frumos sau nu. Și de multe ori se vede reacția la cea la care i-a arătat, dacă este cerut modelul să facă și ea; atunci înseamnă că modelul este plăcut și frumos. Unele fete sau neveste arată modelul numai la anumite femei, care se crede că nu au posibilitate să-și coase în postul respectiv, iar dacă cumva se răzgândește și cere modelul, dacă n-are ce face, îi dă modelul, dar nu cu toată plăcerea, că nu mai este modelul nou și numai al ei pe la Paști. Cum se află că totuși cineva coase cămeșă, unele babe care îs mai cosălauce și le plac minciunile merg în vizită pe la casa respectivă, cu un anumit prilej (întreabă de ceva care ar avea nevoie, de brude să puie-n pământ, ori de o spată că are de pus teară, sau altceva). "Tu Ilea', nu cumva ai (cutare lucru)"... Și în discuția care se poartă atunci întreabă și de fată. "Da' unde ți-i fata, de nu o vād?" "Apăi i dusă în cutare loc", și se încearcă să se găsească un motiv să nu se aflu că-și coase cămeșă. "Taci, că nu vrei spune că coase cămeșe, vai cât de secretoase sunteți, nu vreți să știe nime ce faceți voi". Apoi ceialaltă: "Tu, ție nu ți-o trebuit ceapă, numa ai vrut să aflu ce facem noi, cât de șmecheroasă, hunsfută ești. Îți place a umbla cu minciuni". "Nu, tu, du-te-n groază, că numa am vrut să aflu și eu, că aș vre să-i fac și eu la a me și aș vre să-mi dați și mie o formă, batăr pe gulere, pe umeri și cutare..." În Maramureș nu se poate ("nu se egzistă", după cum afirmă babele), să nu aivă ceva nou pe la Paști, atunci nici nu

Sie iarna cât de rece
Numa făurar de-ar trece.

Colecția DUMITRU IUGA

Maică, șapte fete ai,
La streini să nu le dai
Că destul m-ai dat pe mine
După-un rău și mare căne.
M-o cerut fecior din sat
Și măicuța nu m-o dat
C-o vinit unu din lume
Vagabont și mare căne,
Două vorbe ți-o vorbit -
Maică - m-ai și logodit;
La un an și două zile
Vine maica pe la mine;
Nici în casă n-o intrat
Că ié m-o și întreat:
- Cum duci frica de bărbat?
Eu i-am spus că-i foarte bine.
- Unde-i carnea de pe tine?
- Carnea și ciolanele
Mi-o mâncat-o curvele,
Dușmanile satului,
Curvile bărbatului!
Maică, de vrei să mă ai
Înhămează patru cai
Că-oi inhăma și eu doi
Ș-oi mere, maică,-napoi.
De la Ioana Iuga, 60 ani, 1968

Măderan de pe poiană
Jele-mi-i de tine, mamă,
Că m-ai crescut de pomană:
Când i să te folosești
M-or duce să mă dorești,
S-a ciudi tătă lumea -
Tare m-oi înstrăina,
S-a ciudi tăt neamu meu -
Departa m-oi duce eu.
Batăr cât de dor ți-a si
Înapoi n-oi mai vini

Că-ai putut să mă mai ai,
La străini să nu mă dai;
M-ai putut, mamă, lăsa
Că nu ț-aș si ros casa:
Ț-aș si ros o bârnă, două,
Ți le-aș si pus iară, nouă,
Și noi eram amândouă.

Colecția DUMITRU IUGA, Săliștea de Sus
De la Anuța Iuga, 40 ani, 1980

144

Fă-mă, Doamne, ce mi-i face,
Fă-mă, Doamne, -o păsăruică
La mămuca-n ferestruică
Și mama m-a hășai -
Eu de-acoale n-oi fugi
Până nu i-oi povesti
Ce pătesc cu străinii:
Străinii cină la masă
Carne de găină grasă -
Eu suspin pe după casă;
Dacă gată de cînat
Da' am vasă de spălat
Și prunci mici de legănat.
Ieu cuțitu să-mi tai pită -
Lacrămile din ochi pțică.
Eu de lacrimi nu bag samă
Că le șterg cu ias(tă) năframă,
Da' mi-i milă de ochiți
C-o fo' negri ca cerniți
Și rămân păinjenți,
Da' mi-i milă de obraz
C-o fo' tinerel și gras -
Amu-o rămas fript și ars.

Colecția ȘTEFAN CĂMĂRAȘU, 1981, Larga

145

Ruie, ruie, păsăruie,
Zboară maicii-n ferestruie
Și oricât te-a hășai
Tu de-acolo nu fugi
Până nu i-i povesti
Cum mă poartă străinii:
Străinii cină la masă -
Eu cinez pe după casă,
Străinii cină plăcintă -
Eu cinez scrijé prăjită,
De lacrimi tătă stroptită.
Hainele mele din fetie
Nici le poarte, nici le țtie
Da' le-ncarce pe tri cară
Și le scoată-n drum de țară
Să le dăie foc și pară:
Cine le-a vidé para
Ști-u-a cum mi-i ticneala,
Cine le-a vidé focu
Ști-u-a cum mi-i norocu.

Colecția MIHAI ROGOJAN, Cetățele
De la Măriuța Tămaș, 36 ani, 1981.

146

Rozmarin verde ciuntat
Tineré m-am măritat,
Ré soacră mi-am căpătat,
Ré soacră și rău bărbat:
Când dă-n căne
Dă și-n mine,

sîmțești că o fost Paștile. Așa că toată lumea se stăduiește să-și facă nou ceva pe la Paști. Dacă nu-și coasă cămeșe, că și-o făcut în celălalt an, atunci ori își cumpără o sumnă, ori o pânzătură, ori își face cizme bilgher de piele, așa că toată lumea are ceva nou pe la Paști. Dar fetele care sunt mai harnice și vreau să nu le-ntreacă nime, atunci își fac mai multe cămăși, sau își cumpără lucruri mai multe, și pânzătură și sumnă, și își face și cojoc, semn prin care ar da de înțeles că ar fi de măritat, că are de toate, că și-o făcut. Și de cum trec Paștile, babele încep cu poveștile, noa, tu ai văzut, "tu, ceie, tu, o avut și sumnă și cămeșă și cizme și cojoc, bag sama ar vre să o mărite, vezi tu cum îi după ce bătrânesc fetele astea, le mai scade prețul, nu-s ca feciorii, că ei mai merg și mai încearcă, da' fata așteaptă". Motivul pentru care se mai ascunde că se face ceva nou, este ca să nu afle lumea că nu ști' coase cămeșă sau pune tiară, atunci fac ce fac și plătesc pe sate să-și coase cămeși, dar până la urmă tot se află în sat că își cos cămeși pe bani, că ele nu știu, și-apoi nu-i proastă lumea-n sat, știe de câți lei ești. Toți feciorii și fetele, de Paști, își fac prezentările: ce au nou făcut și atunci mulți dintre ei, dacă la Înviere este frumos timpul, își îmbracă hainele noi făcute pentru Paști. La noi în sat îi un obicei să mergi prima dată cu hainele noi la biserică, și mai ales în ziua de Paști. Și fetele și feciorii care au făcute mai multe lucruri noi, se îmbracă cu ele a doua zi de Paști tot pentru biserică întâi și apoi la joc. Sută la sută vei fi luat în seamă de către babe că ai avut mai multe lucruri noi, bineînțeles că la joc se analizează care cămeșă-i mai frumoasă, sau care sumnă-i mai frumoasă, pânzătură, cizme sau altceva. Nu există să le scape careva și să nu fie luat în seamă de către femei. Aici se află dacă fata sau mama feciorului i-o cusut cămeșă sau nu, de aceea și din punctul acesta de vedere se așteaptă Paștile cu nerăbdare.

Jocul satului la șură sau la șopru

În ziua de Paști, feciorii și fetele se plimbă pe drum, fac un fel de paradă, care vine de la sine, fără să fie puși de nimeni, iar unii dintre feciori "agață" fete, așa se zice în jargon mai nou: "Mă... hai, mă, să agățăm ceva fete, să ne arvonim jucătoare să nu rămînem de rușine la joc a doua zi de Paști". Feciorii trebuie să fie pregătiți că au cu cine juca și nu s-or face de rușine

Dar și fata este interesată să fie sigură că dacă merge la joc o să fie chemată să joace și nu rămâne de rușine, și apoi se știe cum îs babele: "noa, ni-o-ai și pe cutare, i-o făcut cojoc și n-o joacă nimeni" și atunci îi mare rușine pe fată să rămâie nejucată a doua zi de Paști. Dacă fata nu are siguranță că va fi jucată, atunci mamele fetelor le arvonesc pe fete la feciori neamuri, să fie băgate-n joc; aici, de fapt, este lansată fata, când este băgată-n joc. De fapt chiar din joia mare seara (de litie) când toată lumea merge la biserică pentru a aprinde lumânări la morminte, feciorii se adună roată în sintirim și se organizează pntru a doua zi de Paști: cum să fie jocul și unde, se alege feciorul care va fi șeful jocului și va răspunde de ceterași și de taxa care va trebui dată de fiecare fecior la joc. Unde sunt mulți feciori în sat se făceau chiar și două jocuri și era și o mare concurență între feciori, de multe ori riscau să rămână și fără fete la unul din jocuri și să se facă de răs. De aceea feciorii se aleg între ei foarte bine și numai acei feciori care sunt neamuri împreună și sunt prieteni și care-s mai

Mihai Dăncuș: Feciori și fete în Muzeul Maramureșean, Sighetul Marmăției

Îi șé și șé și șé

Și spui și nu ghicești.

(DMS)

Francisc Nistor: Păcurar zicând în trâmbdită, la munte

jucăuși. Degeaba fac alții joc și nu prea știu juca că nu merg fetele. Zic: "Tu, nu merem la aieștia la joc că nu știu juca așa bine" și se influențează una pe alta și nu se duc nici celelalte și apoi le pare rău dacă nu merg, că poate la asta joc riscă să rămână ne jucate, apoi rușinea-i pe ele. Jocul la noi era astfel: cei ieșiți din armată aveau jocul împreună, iar cei care nu aveau armata făcută aveau jocul lor; de multe ori erau și neînțelegeri între feciori, mai ales că unii dintre ei aveau veri pe care doreau să-i bage în jocul mare și cei mai în vârstă nu doreau, că se mai întâmpla să le ieie fetele. Ceterașii aveau și ei interes să cânte la joc, numa să se poată lansa ca ceteraș; era singura ocazie unde poate să-i audă lumea cum cântă și, în cazul că s-ar ivi vreo nuntă, să fie angajat fiindcă ar putea face față. Un ceteraș nu era angajat la nuntă până nu cânta la joc prima dată, să vadă lumea ce poate și cât îi de bun și cât de bine poate zice. În joia mare se fac propunerile, iar în ziua de Paști se ia hotărârea cine va zice la joc. În cazul când sunt mai mulți tineri care cântă la ceteră, este de preferat să fie ceterașul din sat, fiindcă vine vara, nu este atâta timp de umblat după ceterași prin altă parte. A doua zi de Paști feciorii, după ce ies de la biserică, se duc acasă și mănâncă repede și coboară în sat și se formează un grup care merge după ceterași.

Ajung la ceteraș acasă, se cântă un pic acolo, își formează oleacă strigăturile că după șapte săptămâni de post în care nu se cântă este nevoie de un pic de practică, nu-i ca acuma, ținea cont de post lumea și nu se cânta până a doua zi de Paști. De aceea feciorii și fetele abia așteptau să vină Paștile, să se poată veseli din nou. Feciorii îi luau pe ceterași și coborau cu ei horind și strigând, să audă fetele și babele că începe jocul. Cine credeți că ajungeau primii la locul unde era jocul? Copiii, care erau curioși. Ei se așezau în podul șurii, dacă jocul avea loc în șură. După ce feciorii ajungeau la locul jocului, prima dată jucau de băut și bărbătesc până veneau fetele. Aici se lua greața de către cei care intrau în joc pentru prima dată, până nu

D. Iuga: Păcurari din Berbești, 2000

**Adună bani albi
Pântru zile negre.**

Colecția DUMITRU IUGA

În câne dă numa-o dată,
Pe mine rumpe-o lopată;
În câne de două ori,
În mine de nouă ori.
Dacă văzui și văzui
Luai secerea la brâu,
Mă dusei în deal, la grâu.
Secerai până la prânz
Tăt cu lacrimi și cu plâns,
Secerai pân'la amiaz'
Tăt cu lacrimi pe obraz;
Colea, mai de cât(r)ă sară
Veni soacra ca o pară
Și se uită
Și se-ncruntă
De-am secerat holdă multă:
- Haida, noră, și mănâncă!
- Nu mănânc, mâncare-aș foc
Dacă n-am avut noroc,
Să si-aruncat conciu-n foc
Cu-nvălitoare cu tot,
'Nvălitoare cu chiotoare
Să siu ș-acum fată mare,
'Nvălitoare după ușă
Să siu la maica-n cenușe.
Dacă văzui treaba-așa
Mă făcui o păsărea
Și zburai la măicuța;
Măicuțița mătura,
Cu lacrimi din ochi stropea
Și din gură-așe zicea:
- Hâșa, hâșa, păsărea,
Ce cați la fereasta mea ?
Că-am o fată dusă-n lume
Și nu-i mai aud de nume.
Colecția DUMITRU IUGA, Săliștea de Sus
De la Anuța Iuga, 70 ani, 1982

147

Câte neveste-s fugite
Tăte la Gherla-s oprite,
De la Gherla pe câmpie
Trăiesc cu struguri din zie -
Nu ca mine, cu urgie
Și trăiesc cu strugurași -
Nu ca mine, cu năcaz.

Colecția MARIA DANCIU, Săcel, 1968

148

Du-te, mândruț, ducă-te,
Dor de mine-ajungă-te,
Ajungă-te doru meu
Unde-a si lucru mai greu,
Ajungă-te dor de mine
Când îi si pân țări străine
Să nu poți să vii la mine.
De la Anuța Iuga, 70 ani, 1982

149

Codrule, frunza ți-o ține
C-oi mere să șad în tine;
De-oi vedé că mi-a si bine
Mi-oi lua mândru cu mine:
Codrule, din frunza ta
Cu mândru casă mi-oi fa'
Și din crângi ne-om face-avere

Și de la nime n-om cere;
Nici tu, mândruț, n-ai să meri
La a tăi părinți să ceri -
Lasă, Dumnezeu ne-a da
Cum dă la tăta lumea.

Colecția DUMITRU IUGA, Săliștea de Sus
De la Anuța Iuga, 40 ani, 1980

150

S-o dus cucu de p-aici,
O lăsat puiții mici,
I-o lăsat într-o pădure -
O trăit numa cu mure;
O vinit o turturé,
O luat puii cu ié
Și i-o dus pe la ogoară
Și nu i-o lăsat să moară.
S-o întors cucu-nt-o vreme
Ș-o aflat puii cu pene:
- Turturé, ce ț-oi plăti
Pân'ce mi-ai crescut puii?
- Tu nimic plată nu-mi da,
Învață-ți puii-a cânta!
Cucu de părere bună
Cântă-n codru de răsună:
O, săracii puii mei
Că i-am lăsat golușai
Ș-amu-s cu pene pe ei.

Colecția ȘTEFAN CĂMĂRAȘU, 1981, Larga

151

Da-u-ar Dumnezeu un foc
Să ardă molizii tăți
Și cei uscați și cei verzi
Să se vadă până-n Beci
Și din Beci până la Pește
Să vad mândru cum trăiește.

Colecția DUMITRU IUGA, Săliștea de Sus
De la Ion Iuga, 85 ani, 1980

152

Cucule, pasăre mândră,
Du-te-ntre dealuri și cântă,

venea lumea să-i vadă, cei care nu știau așe bine juca. Fetele se formau în grupuri și plecau spre joc. Când ajungeau la joc, șeful îi făcea semn la ceteraș să zică de învățit ca să joace fetele.

Aici se bagă prima dată fata în joc și este jucată de către drăguț, ori de un neam de-a fetei. În cazul când fata nu are nici un drăguț, și nici veri feciori, atunci mamele mai arvonesc câte un fecior ca să-i joace fata. Și pentru feciori este foarte dificil, dacă nu are drăguță sau o fată pe care să o joace, atunci cei cu mai mare experiență iau fetele și le joacă o învățită și după aceea le-o dă la cei tineri să joace.

Atunci fata nu are ce face și joacă, chiar dacă nu le place cu cine joacă. Dacă fata se supără și cumva este chemată să joace și refuză, atunci cel care o chemat-o la joc oprește ceterașul, în unele cazuri plătește la ceteraș să zică marșul și o ia pe fată de spate și o scoate cu cetera până în drum și

nu-i mai dă voie să intre-n joc în ziua respectivă. Dacă fata îi frumoasă și are susținători, se întâmplă și scandaluri între ei, aceste lucruri se întâmplă destul de rar, în general să evită astfel de chestiuni. Babele la joc pot vedea care pe care o joacă și de care fată îi place mai tare, după cum se face strigătura, în unele cazuri mai fac și strigături în batjocoră, să le facă de rușine dacă l-o refuzat altă dată la joc. Jocul nu ține mai mult de până la sfințitul soarelui, atunci trebuie fetele să plece acasă, cea care întârzie mai mult era considerată o ușuratică și că i-i de feciori și nu de lucru. Niciodată nu toate fetele așteptau să zică ceterașul marșu. Când se gată jocul, câțiva dintre feciori plecau cu ceterașul, horind până aproape de casa ceterașului și se înțelegeau dacă fac și băută, dar de Paști, dacă este joc, în mod sigur este și băută.

Francisc Nistor: Păcurar din Vadu Izei

Colecția OTILIA OANA BÂRSAN

Stâna la Bârsana

Răstimpul dintre începutul și sfârșitul lunii mai este destinat ceremonialului popular al "însămbrării" proprietarilor de oi, într-o pseudo-asociație de breaslă, cunoscută sub denumirea de "stâna". Generată de necesități practice - imposibilitatea asigurării nutrețului și amploarea muncilor agricole - această sărbătoare câmpenească pare să aibă și un substrat arhaic, detectabil într-o reminiscență de rit inițiativ performat cu acest prilej.

Stâna, deși asociație temporară (din mai până la Sâmedru), prin caracterul ei sistematic presupune o suprastructură: "gazda de stâna", ales fie după criteriul proprietății, fie după cel al onestității, și "sâmbrașii", toți cei asociați în acest organism care, prin configurația pe care o capătă, amintește de obștile sătești de altădată. În funcție de numărul de oi cuprins în această formă de organizare, de la 200 la 700 oi, vor fi aleși patru sau șapte păcurari, sub a căror oblăduire va rămâne stâna până la dizolvarea ei, în toamnă. Dintre păcurarii mai competenți profesional se alege "vătavul", având două atribuțiuni principale: coordonator al stânii pe plan intern și preparator al produsului final, brânza.

În preziua sărbătorii "stânei", proprietarii și păcurarii se reunesc pentru reconstruirea staulelor, strungilor, coliba, comarnicul. Spre seară, are loc *mulsul*

Tata-i lung
Și mama-i lată,

Soru-mnea-i buburuzată.

(v1A)